

tiği ve o nahiyede görülecek davalardan elde edilecek gelirleri iltizam usulü ile kendilerine bıraktığı nâibler ise ancak kadıların bulunmadığı hallerde, padişahın hasları ile ilgili hususlarda bir emir geldiğinde, anlaşmazlığa düşen davalıların isteği durumunda, vefat eden şahsın veresinin yaşının küçük olması dolayısıyla gönderilen emir uyarınca onun hissesinin korunması veya veresinin kendisine müracaat etmesi hallerinde ve voyvodalarla birlikte teftiş maksadıyla bulundukları yerden ayrılacaklardı. Bütün bu idarecilerin söz konusu görevlendirmeler dışında herhangi bir bahane ile devre çıkmaları yasaklanmıştı. Devre çıktıklarında da kalabalık maiyetle gitmemeleri, köylülerin rızasını almadan evlerine misafir olmamaları, parasını vermeksizin yiyecek, erzak, yem, hayvan vb. istememeleri gerektiği belirtilmişti.

XVI. yüzyılın sonlarına doğru devletin içine düştüğü umumi zaafın bir sonucu olarak bu defa beylerbeyi, sancak beyi ve kadı gibi yüksek idareci zümrenin geçinebilmek ve kalabalıklaşan adamlarının (kapı halkı) ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sık sık devre çıkıp "salgun" adı altında çeşitli vergiler koymaları, zorla para toplamaları, devre çıkma tabirini tamamiyle bir zulüm ve suistimal kavramı haline dönüştürdü. 1595 tarihli adâletnâmede vezirler, beylerbeyiler, voyvodalar, sancak beyleri, subaşılar, mülk ve vakıf köylerin zabıtları, emin, âmil gibi büyük küçük resmî görevlilerin on on beş atlı ile "il üzerine" çıktıkları, nâiblerin de kendilerine katıldıkları, uğradıkları köylerden bedava yiyecek ve yem alıp çeşitli bahanelerle para topladıkları belirtilerek bu hareket yasaklanmış; çok gerekli hallerde iki üç ayda bir ancak dört beş atlı ile devre çıkılabileceği, her neye ihtiyaç duyulursa satmak isteyen den ücreti ödenmek suretiyle alınabileceği, köylere inildiğinde köy halkının kendi rızası ile göstereceği boş evlerde kalılabileceği kaydedilmişti.

1609 tarihli genel adâletnâmede ise doğrudan doğruya devre çıkma ve bu bahane ile halka yapılan zulmün konu edilmiş olması, XVII. yüzyıl başlarında bu hareketin oldukça yaygınlaştığını gösterir. Bunda Anadolu'yu altüst eden iç karışıklıklar (Celâli isyanları) dolayısıyla mahallî idarecilerin, hatta merkezden görevlendirilen vezirlerin kalabalık maiyetleriyle eşkiya takibine çıkmalarının da büyük rolü olmuş, bir taraftan Celâli

eşkiyasının saldırıları, öte yandan bizzat devlet görevlilerinin aşırı istekleri halkın şikâyetlerine, hatta yerlerini yurtlarını terketmelerine yol açmıştı. Nitekim 1609 tarihli adâletnâmede, 200-300 atlı ile devre çıkan beylerbeyi, sancak beyi ve voyvodaların halktan "kan öşrü", at, katır, deve, çeşitli malzeme, arpa, saman, odun, ot, koyun, kuzu, tavuk, yağ, bal alıp bunlara benzer salgunlar saldıkları, gerek Celâli eşkiyasının gerekse bunların zulmü yüzünden köylerin boşaldığı, boşalan köylerin arazi ve çiftliklerinin devlet görevlileri tarafından satın alındığı, bu kanunsuz hareketlerin şiddetle yasaklandığı, çiftliklerin ve arazilerin derhal sahiplerine geri verilmesi veya terk edilmesi gerektiği, emre uymayanların cezalandırılacağı belirtilmekteydi.

Bu kesin yasaklamalara ve alınan sert tedbirlere rağmen devir bahanesiyle suistimaller sürmüştü, hatta devre çıkma, halka çeşitli adlar altında **tekâlif**-i şâkka cinsinden vergiler salma ve bunları toplama vasıtası haline gelmişti. Nitekim resmî belgelere göre devir sırasında zorla ikamet etme, yiyecek, yem ve hayvan talebinden başka salınan keyfî vergiler selâmlık, kaftan-bahâ, nal-bahâ, divan ağırlığı, çizme-bahâ, konak akçesi, göçek akçesi, çubuk akçesi, diyet öşrü, devir akçesi, kethüdâlık akçesi, ambar akçesi, deve kirası, huddâm akçesi, kazık akçesi, düzenlik akçesi gibi çok çeşitli adlar taşımaktaydı.

Mülkî ve askerî idarecilerin yanında adaletin temsilcisi olan kadılar da özellikle XVII. yüzyılın başlarından itibaren sadece mal ve para toplamak maksadıyla sık sık devre çıkmaya başladılar. Uzun bir süre işsiz bekledikten sonra kısa bir dönem için tayin edilen kadıların bir kısmı ancak keşif maksadıyla veya davacıların isteğiyle devre çıkmaları gerekirken fırsat buldukça devre çıkarlar, gezici mahkemeler kurup dava görürler, haksız para ve mal toplarlar ve bundan sonraki hayatlarını garanti altına almayı çalışırlardı. Bunların herhangi bir haksızlığın veya eşkiyalığın teftişi için merkezden gelen emirleri öne sürerek **me-hâyif teftişi*** ve umumi teftiş adı altında devre çıkıp türlü suistimallerde bulunmaları, hem eşkiya saldırıları hem de ehl-i örf baskıları karşısında halkın tek dayanağı olan adalet mekanizmasına karşı genel planda bir güvensizliğe yol açmaktaydı. Büyük küçük bütün mahallî idarecilerin sadece salgun salmak ve para toplamak için çeşitli bahanelerle

devre çıkmalarının şiddetle yasaklanmasına ve tebaanın her türlü zulüm ve haksızlıktan korunmasında büyük bir hassasiyet gösterilmesine rağmen bu tür uygulamalar, bozuk sosyal ve iktisadî şartların da tesiriyle, XVII ve XVIII. yüzyıl boyunca sürmüştü, XIX. yüzyılda daha değişik bir mahiyet kazanmıştı (bk. Şânizâde, II, 266). Bu tür haksız talepler, zamanla halkla devleti karşı karşıya getirerek sosyal yapıyı derinden sarsan önemli gelişmelere de sebep olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Osmanlı Devlet Teşkilâtına Dair Kaynaklar: Huzû'l-mülûk (haz. Yaşar Yücel), Ankara 1988, s. 196; Şânizâde, *Tarih*, II, 266; Barkan, *Kanunlar*, s. 317, 323-324; Uluçay, *XVII. Asırda Saruhan*, s. 102, 111, 116-117, 119-121, 136-139, 208, 216, 292, 369, 405-406; a.m.f., *XVIII. ve XIX. Asırlarda Saruhan*, s. 112-113, 191-195; Mustafa Cezar, *Osmanlı Tarihinde Levendler*, İstanbul 1965, s. 130-133, 473-480; Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devletinde Rüşvet (Özellikle Adlî Rüşvet)*, Ankara 1969, s. 127; a.m.f., *Osmanlı Hukukunda Zulüm Kavramı*, Ankara 1972, s. 16-17; Mustafa Akdağ, *İş Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası: Celâli İsyanları*, Ankara 1975, s. 242-254, 296-297, 302-307; Halil İnalık, "Adâletnâmeler", *TTK Belgeler*, II/3-4 (1967), s. 49-145; Avdo Suçeska, "Bosna Eyâleti'nde Tekâlif-i Şakka", *TED*, XII (1982), s. 755-762.

FERİDUN EMECEN

DEVİRİYE

(دوریه)

Fars ve özellikle Türk edebiyatında
İslâm tasavvufundaki
devir anlayışını işleyen
manzumelere verilen ad.

Devriyyeler devir* nazariyesinin, İran ve Türk tasavvuf edebiyatlarının yanı sıra özellikle tekke, halk ve Bektaşî edebiyatlarına ait değişik nazım şekilleriyle ifade edilmesinden meydana gelmiştir. Ayrıca klasik Fars ve Türk edebiyatlarına ait çeşitli metinlerle çok defa gazel ve kasidelerde bu nazariyeyi bazan bütününüyle, ekseriya dolaylı olarak işleyen örneklerle rastlanmakla beraber bunların sayısı azdır.

360 derecelik bir daire şeklinde izah edilen ve ortasından geçen "hatt-ı mevhûm" denilen düz çizgi ile 180 derecelik iki kavse ayrılacak iki safhada anlatılan devir anlayışının (*Mârifetnâme*, s. 30' dan alınan şekli için aş. bk.) başlangıçtan itibaren ortaya çıkan birinci devresine "mebde" adı verildiği gibi 180 derecelik bir yay halindeki bu kısma "kavs-i nûzûl" de denilmektedir. Vücûd-ı mutlak-tan ayrılan nûr-ı ilâhînin âlem-i süflî olan

DEVRIYYE

dünyaya, başka bir deyişle toprağa intikaline kadar geçen bu devresini anlatan devriyyelere **ferşiyye** veya **devriyye-i ferşiyye** adı verilir. Üsküdarlı Hâşim Baba'nın *Devriyye-i Ferşiyye*'si Türk edebiyatının bu konudaki en tanınmış eserdir.

İlâhî nurun yine sırayla topraktan madene, ondan bitkiye, bitkiden hayvana, hayvandan mahlûkâtın özü (zübdesi) ve en şerefli olarak yaratılan insana intikal ederek onun suretinde ortaya çıkmasına ve insanın da insân-ı kâmil mertebesine yükselerek ilk zuhur ettiği asıl kaynağa, yaratıcısına dönmesine ise "meâd" denir. Bu devre, bir yükseliş ifade ettiğinden "suûd" veya dairenin ikinci kısmını meydana getirdiğinden "kavs-i urûc" diye de adlandırılır. Bu ikinci devri işleyen eserler ise **arşiyye** veya **devriyye-i arşiyye** olarak tanınmaktadır. Niyâzî-i Mısırî'nin "Devriyye-i Arşiyye"si bu türün Türk edebiyatındaki en tanınmış örneklerindendir. Ferşiyyelerde mutlak varlıktan ayrıldıktan sonra dünyaya inişe kadar katedilen yolculuk, arşiyyelerde ise dünyadan tekrar yüce âleme, huzûr-ı ilâhîye kadar yükseliş, fenâ fillâha eriş konu edilir.

Anlatım sırasında **vahdet-i vücûd*** düşüncesinin tesiriyle şair geçilen bütün devreleri, girilip çıkılan bütün halleri çok defa kendi şahsî macerası gibi anlattığı için ortaya, hemen bütün devriyye yazarlarda görülen ve Oğlanlar Şeyhi İbrâhîm Efendi'nin, "Evvel benem âhir benem bâtin benem zâhir benem / Her mü'min ü tersâ benem inkâr ü îmân olmuşam // Zerrât-ı âlem hep benem âdemde olan her demem / Hem İbrâhîm Edhem benem Belh içre sultân olmuşam" beyitlerinde karakteristik ifadesini bulan bir söyleyiş tarzı çıkar. Mevlânâ'nın (*Dîvân-ı Kebîr* ve *Meşnevî*'de bulunan devriyye örnekleriyle bunların kısa bir değerlendirmesi için bk. Köprülü, s. 222-223), Yunus Emre ve diğer vahdet-i vücûd anlayışına sahip Sünnî mutasavvıfların hepsinin devriyyelerinde yer alan bu tasavvufî, remzî ifade tarzı yanında aynı şairlerin halk için yazdıkları devriyyelerde çoğunlukla insanın ana rahmine düşmesinden başlayarak ölümüne kadar, hatta bazan ölümden sonraki bazı safhaları da içine alan bir anlatımla karşılaşılmaktadır. Bu manzumelerde, ana rahmine düşme anından itibaren kişinin başına gelecek olan maddî ve mânevî sıkıntılara işaretlerle dünya hayatın-

da bunlardan kendini korumanın yollarını anlatan, kabir ve âhiret âleminin güçlüklerini gözler önüne seren şer'î devriyyeler de yazılmıştır. Yunus Emre'nin, "Ata belinden bir zaman anasına düştü gönül / Hak'tan bize destur oldu hazîneye düştü gönül" beytiyle başlayan şiiri bu tip devriyyelere örnektir (Yunus'un şiirlerinde devir anlayışıyla kaleme alınmış beyitlerle bazı devriyyelerden örnekler için bk. Tatçı, I, 305-308; Köprülü, s. 325-326). Ayrıca bu anlayıştan hareketle devriyye türü, ileride ayrı bir nevi olarak ortaya çıkacak yaşnâmeye de dönüşmektedir (bk. Çelebioğlu, s. 151, 153). Nitekim Türk edebiyatında ilk devriyyeyi kaleme aldığı bilinen Ahmed Yesevî'nin hikmetleri arasında, "Hâlikimnî izler min tûn kûn cihân içinde / Tört yanımın yol indi kevn ü mekân içinde" mısralarıyla başlayan on beyitlik hikmeti kısa ve özlü bir devriyye örneğidir (*Dîvân-ı Hikmetten Seçmeler*, s. 304). Ancak yine onun, "Eyâ dostlar kulak salun ayduğumga / Ne sebebdin altmış üçde kirdim yirge / Mi'râc üzere Hak Mustafâ rûhum kördi / Ol sebebdin altmış üçde kirdim yirge" kıtasıyla başlayan ve seksen sekiz kıta tutan altı hikmetten meydana gelen devriyye-yâşnâmesi de hem türünün ilk örneği, hem de devriyye ile yaşnâme arasındaki ilgiyi gösteren karakteristik bir misaldir (a.g.e., s. 58-93).

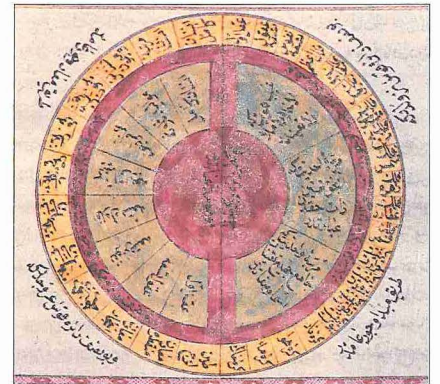
Tasavvufî devriyyeler içinde şeriatin zâhirine muhalif görünen, yoruma açık ve remzî ifadelerle kaleme alınmış olanlarına, dinî-şer'î kayıtlara aykırı sözler söylemekte aşırıktan çekinmedikleri bilinen Melâmîler'in yanında çoğunlukla Bektaşîler'in ve onların tesiri altında bulunan diğer Alevî zümrelere mensup şairlerin daha fazla rağbet ettiği görülmektedir. Bunun önemli bir sebebi konunun, insân-ı kâmil haline yükselmeden önce, yani kavs-i nüzûl ve urûc devresinde iken tabâyî-i erbaa ve anâsır-ı erbaa safhalarında cemâdat, nebâtat ve hayvanata ait aslında beşerî olmayan çeşitli menfî tezahürlere sahne olan insan varlığını kınayıp yermeye elverişli bulunmasıdır. Bu suretle kişinin kibirlenip gururlanmamasını, yaratıcısı karşısında acizini itiraf etmesini, kusuru önce kendinde aramasını ve eksikliklerini süratle tamamlayıp asıl kaynağına yönelmesini, o yüce zâta lâıyk olacak şerefe erişmesini özendirmek de mümkün olabilmektedir. Ancak devriyyelerin ekseriyetini nüzûl devresini anlatan ferşiyyelerin teşkil ettiği görülmektedir. Bu ise urucun

pek nazik bir tasavvufî mesele olmasından kaynaklanmış olmalıdır. Ayrıca Bektaşî ve Alevî şairlerin devriyyelerinde İslâm inancına zıt bir anlayış olan tenâsüh, hulûl ve ittihâda yer verildiği, Sünnî mutasavvıfların manzumelerinde ise bundan dikkatle kaçınıldığı görülmektedir.

Devriyyelerin diğer bir çeşidini de Bektaşîlik'te tarikata girişi, "teslim ve ikrar"ı anlatan manzumeler teşkil etmektedir. Çünkü "yola giriş" Bektaşîler'ce bir nevi nüzûl ve suûd olarak kabul edilmektedir. Şâhî'nin, "Kurbanlar tıglanıp gülbank çekildi / Gaflet uykusundan uyanageldim / Dört kapı sancağı anda dikildi / Can baş fedâ edip kurbana geldim" kıtasıyla başlayan ve nefes olarak da bestelenmiş bulunan devriyyesi bu şekilde tanınmış bir örneğidir.

Türk edebiyatında devriyyeler konusunda henüz derli toplu bir çalışma yapılmadığı gibi neşredilen Türkçe örnekler de pek fazla değildir. Ahmed Yesevî, Yunus Emre, Şîrî, Harâbî, Gaybî, Oğlanlar Şeyhi İbrâhîm Efendi, Pîr Sultan Abdal, Niyâzî-i Mısırî, Yeksânî, Necmî, Guf-rânî, Çankırılı Mefharî ve Hüsnî'ye ait olmak üzere toplam yirmi beş kadar devriyye yayımlanmıştır (çoğunun yayımlandıkları yerler için bk. Uçman, s. 5). Ayrıca Neyzen Tefvik (devriyyesi için bk. Gölpinarlı, s. 79-81). ve Çankırılı Ahmed Talat ile (devriyyesi için bk. *Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, s. 110-112) Rıza Tefvik de (bk. *Serâb-ı Ömrüm*, İstanbul 1949, s. 277-280) bu türün Türk edebiyatında bilinen son örneklerini kaleme alan şairler olarak kaydedilebilir.

Erzurumlu İbrâhîm Hakkî'nin *Mârifetnâme*'sinde devir meselesini izah eden şekil (*Mârifetnâme*, İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp., nr. 87, vr. 22*)

Arap edebiyatında önemli bir yeri olmadiğı anlaşılan devriyye, klasik Fars edebiyatında daha geniş bir yere sahip bulunmakla birlikte bir tür olarak gelişmemiş ve özel bir adla anılmamıştır. Farsça yazılmış devriyyeler arasında başta Mevlânâ'nın *Dîvân-ı Kebîr*'i ile Mesnevî'sindeki manzumeleri zikredilebilir. Ayrıca Nâsır-ı Hüsrev, İbn Yemîn-i Tuğrâî, Feyzî-i Hindî ve Şebüsterî gibi müelliflerin bu konuda manzumeler yazdıkları bilinmektedir.

Klasik Fars ve Türk edebiyatlarında devriyyeler kaside, gazel-ilâhî, mesnevi tarzında ve aruz vezniyle yazıldığı halde bazı yönleriyle halk edebiyatına benzeyen tekke ve özellikle Bektaşî edebiyatlarında ilâhî, destan, koşma, nefes gibi nazım şekilleriyle ve daha çok hece vezniyle kaleme alınmıştır.

Mensur ve müstakil olarak yazılmış devriyyelere pek az rastlanır. Abdurrahman Güzel'in yayımladığı Niyâzî-i Mısırî'nin "Risâle-i Devriyye"si bunlardan biridir (TKA, XVII-XXI/1-2, s. 126-137). Bunun dışında bazı tasavvufî eserlerle ansiklopedi mahiyetindeki birtakım eski kitaplarda devir meselesini anlatan bölümler bulunmaktadır. İbrâhim Hakkî'nin *Mârifetnâme*'si bu konuda geniş bilgilere yer veren tanınmış bir eserdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed-i Yesevî: *Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler* (haz. Kemal Eraslan), Ankara 1991, s. 58-93, 304, 350-351; İbrâhim Hakkî Erzurumî, *Mârifetnâme*, İstanbul 1330, s. 28-30; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar* (İstanbul 1919), Ankara 1984, s. 322-325; Çankırılı Ahmed Talat, *Halk Şiirlerinin Şekli ve Nev'i*, İstanbul 1928, s. 100-112; Abdülbâki Gölpinarlı, *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, İstanbul 1963, s. 70-82; Ahmed Avni Konuk, *Fususü'l-hikem Tercüme ve Şerhi* (nşr. Mustafa Tahralı — Selçuk Eraydın), İstanbul 1987, I, 46-64; Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı (İnceleme)*, Ankara 1990, I, 305-308; Rıza Tevfik, "Devriyyeler", *Peyâm-ı Edebî*, nr. 25, 10 Mart 1330 (aynı yazının yeni harflerle neşri için bk. Rıza Tevfik'in *Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri* [haz. Abdullah Uçman], Ankara 1982, s. 84-94); a.mlf., "Arşî ve Gaybî", a.e., nr. 38, 15 Mayıs 1330; Fevziye Abdullah Tansel, "Olanlar Şeyhi İbrâhim Efendi ve Devriyesi", *Âcîlîd*, XVII (1969), s. 187-199; Abdurrahman Güzel, "Niyâzî-i Mısırî'nin Gözden Kaçan Bir Eseri (Risâle-i Devriyye)", TKA, XVII-XXI/1-2 (1979-83), s. 121-139; Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Yaşnameler", *Türk-lük Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1985, s. 151-286; Abdullah Uçman, "Devriyeler Üzerine Rıza Tevfik'in Yayımlanmamış Bir Makalesi", a.e., sy. 7 (1993), s. 537-564; Mustafa Uzun, "Devriye", *TDEA*, II, 282-283.

MUSTAFA UZUN

DEVRIYYE MEVLEVİYETİ

(bk. MEVLEVİYET).

DEVS (Benî Devs)

(بنو دوس)

Kahtâniler'e mensup bir Arap kabilesi.

Kuzey Yemen'de Tihâme bölgesinde yaşayan ve Devs b. Udsân soyundan gelen kabile, Câhiliye devrinde diğer birçok Arap kabilesi gibi putperestti ve Mekke ile Yemen arasındaki Tebâle'de bulunan Zülhalesa ile Amr b. Humeme ed-Devsî'nin putu diye meşhur Zülkeffeyn adlı putlara tapıyordu.

Kureyşli müşriklerin Hz. Peygamber'in İslâm dinini açtıktan yaymasına, Kâbe'yi tavaf maksadıyla dışarıdan gelen birçok kimsenin kendisiyle görüşmesine engel olmaya çalıştıkları dönemde, Devs kabilesinin ileri gelenlerinden şair Tufeyl b. Amr ed-Devsî Kâbe'yi ziyaret için geldiği sırada bazı engellemelere rağmen Hz. Peygamber ile görüştü. Resûl-i Ekrem ona İslâmiyet'i tebliğ edip Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler okudu. Bunun üzerine Tufeyl müslüman oldu.

İslâmiyet'i kabul ettikten sonra memleketine dönen Tufeyl Devsliler'i İslâm'a davet etti. Onun davetiyle babası, karısı ve bazı rivayetlere göre Ebû Hüreyre (Zürkânî, IV, 46) müslüman oldular, fakat diğer Devsliler davetine ilgi göstermediler. Bunun üzerine Tufeyl, kabilesinin tutumunu Hz. Peygamber'e bildirmek ve kendilerine beddua etmesini istemek üzere tekrar Mekke'ye gitti. Onu dinleyen Resûl-i Ekrem Devsliler'in hidayete ermesi için dua ve niyazda bulundu, Tufeyl'e de onları İslâmiyet'e yeniden çağırmasını ve kendilerine yumuşak davranmasını tavsiye etti. Sonunda Tufeyl'in gayretleriyle Devsliler arasında Müslümanlık hızla yayıldı; Tufeyl de 7 (628) yılında yetmiş seksen müslüman aile ile birlikte Hz. Peygamber'i ziyaret etmek üzere Medine'ye gitti. Bu sırada Resûl-i Ekrem'in Hayber'de olduğunu öğrenince aralarında Ebû Hüreyre, Abdullah b. Uzeyhir, Muaykib b. Ebû Fâtma ve Tufeyl b. Amr'ın da bulunduğu bir heyetle Hayber'e hareket etti. Hz. Peygamber onları büyük bir memnuniyetle karşıladı; kendilerini doğru ve emin insanlar olarak nitelendirip iltifat etti. Ayrıca fiilen savaşa katılmamalarına rağmen ashabın rızasını aldıktan sonra onlara da Hayber ganimetinden pay ayırdı.

Hz. Peygamber dönüştü Devsliler'i Medine'de Harretüddeccâc'a yerleştirdi. Kaynaklarda bunların hepsinin mi, yoksa bir kısmının mı Medine'ye yerleştiğine dair bilgi bulunmamaktadır. Mekke'nin fetminden (8/630) sonra Hz. Peygamber'in emri üzerine Devsliler'den oluşan 400 kişilik bir kuvvet Zülkeffeyn adlı putu yıktı. Devsliler daha sonra Taîf Seferi'ne katıldılar ve ülkelerinden getirdikleri mancınıklarla Taîf Muharasası'na katkıda bulundular.

Devs kabilesinin tamamı 7 veya 8. yılda müslüman oldu. Bunun üzerine kabile reisi Sa'd b. Ebû Zübâb Medine'ye gitti, müslüman olduklarını haber verip Hz. Peygamber'e biat etti. Hz. Peygamber de Sa'd'ı kabilesine âmil olarak gönderdi.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra Devs kabilesinin irtidat ettiğine dair herhangi bir rivayet bulunmamaktadır. Sevâd b. Kârib'in kabilesini irtidat etmekten alıkoymuştu ve Devsliler'in ridde* savaslarında İslâm ordusunda yer aldıkları zikredilir.

Devs kabilesinden Ümmü Şerîk Guzeye bint Câbir, Mekke'de müslüman olmuş ve kadınlar arasında İslâmiyet'in yayılmasına hizmet etmiş bir sahâbî hanım olarak çok meşhurdur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm: Putlar Kitabı* (trc. ve nşr. Beyza Düşüngen), Ankara 1969, s. 40-41; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 382-385; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 353; II, 108, 157-158; IV, 116-117, 237-240, 248-249, 325-328; VIII, 154-157; Hemdânî, *Şifâtü Cezireti'l-'Arab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekvâ), Riyad 1397/1977, s. 119, 150, 181, 197, 262-263, 279, 374; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1969, II, 758-759; Sem'ânî, *el-Ensâb*, V, 361-363; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 253; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XVIII, 13-15; Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhibi'l-le-dünniyye*, Kahire 1278, IV, 46-47; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 442, 445; VI, 270-271, 274-275; IX, 852; Mustafa Payda, *İslâmiyet'in Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 76-83; Kehhâle, *Mu'cemü kabâ'ili'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 394; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VII, 235-239; G. Strenziok, "Azd", *El²* (İng.), I, 811.

MUSTAFA PAYDA

DEVSE

(الدوسة)

XIV. yüzyıldan itibaren Mısır'da yapılagelen bir tarikat töreni.

Devse kelimesi "ezmek, çiğnemek" anlamındaki devs kökünden gelmektedir. Rivayete göre Sa'diyye tarikatının kurucusu Sa'deddin el-Cibâvî'nin (ö. 700/